

مطالعه تأثیر مشاوره شغلی بر افزایش

خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان

امیر سبزی پور : دستیار علمی دانشگاه پیام نور الشتر

چکیده :

هدف اصلی پژوهش بررسی تأثیر مشاوره‌ی شغلی بر افزایش خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان است. برای اجرای پژوهش از روش تحقیق تجربی استفاده شده که در آن ۳۰ نفر از دانشجویان مراجعه کننده به مرکز کارآفرینی دانشگاه به روش تصادفی ساده انتخاب و سپس با گمارش تصادفی در دو گروه ۱۵ نفره به عنوان گروه آزمایش و گروه گواه جایگزین شدند. سپس هر دو گروه با آزمون خودساخته کارآفرینی مورد بررسی قرار گرفتند. گروه آزمایش در جلسات مشاوره شغلی گروهی به مدت ۱۰ جلسه شرکت کردند بعد از اتمام جلسات گروه، پس آزمون در مورد هر دو گروه اجرا شد. برای آزمون فرضیه‌ها از روش تحلیل کواریانس استفاده گردید، نتایج بدست آمده نشان داد که مشاوره شغلی گروهی، خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان را افزایش داده است. ($p < 2\%$) و همچنین بین میزان افزایش خودکارآمدی و جنسیت رابطه معناداری مشاهده نگردید.

کلیدواژه‌ها: خودکارآمدی، کارآفرینی، خودکارآمدی کارآفرینی.

مقدمه :

کارآفرینی یکی از برنامه ریزیهای مهم اجتماعی و اقتصادی است که نیازمند ترکیبی از استعدادها، عقیده‌ها، ظرفیتهای و دانش بالاست (سکستون و اسمیلور، ۱۹۸۶). به طور کلی کارآفرینی از ابتدای خلقت انسان در تمام زوایای زندگی همراه او بوده و مبنای تمامی تحولات و پیشرفتهای بشری بوده است و تعاریف زیاد و متنوعی از آن به عمل آمده است (آقایی، ۱۳۷۸). دراکر کارآفرینی را یک رفتار می داند نه یک صفت خاص. همچنین او افراد کارآفرین را کسانی می داند که بتوانند به درستی تصمیم گیری کنند و همواره به دنبال تغییر باشند (احمدپور، ۱۳۸۰). کارآفرینی فرایند خلق چیزی نو و با ارزش با صرف وقت و تلاش کافی است که توأم با خطرپذیری مالی، روانی و اجتماعی بوده و دریافت پاداش مالی، رضایت شخصی و استقلال از نتایج آن است (هیستریج و پیتز، ۱۹۹۹). جفری تیمونز معتقد است که کارآفرینی خلق و ایجاد بینشی ارزشمند از هیچ است. کارآفرینی به بینشی همراه با تعهد، همدلی و انگیزش نیاز دارد تا این بینش به دیگران منتقل شود (احمدپور، ۱۳۸۰). مرکز کارآفرینی در دانشگاه میامی در اوهایو (۲۰۰۰) کارآفرینی را فرایند تشخیص، توسعه و به واقعیت درآوردن یک رؤیا در زندگی می داند که این رؤیا می تواند یک فکر بدیع، یک فکر تازه و یا یک شیوه بهتر برای انجام برخی از کارها باشد. از تعاریف کارآفرینی چنین برمی آید که تعبیرهای متفاوتی از این موضوع به عمل آمده و چشم اندازهای مفهومی گوناگونی در این زمینه وجود دارد اما در همه این تعبیرها وجوه مشترکی مثل لزوم خطرپذیری، خلاقیت، استقلال و پشتکار وجود دارد. از جمله این اشتراکها موضوع خودکارآمدی کارآفرینی است. چن، گرین و کریک (۱۹۹۸) خودکارآمدی را برآورد فرد از توانایی های خود می دانند.

بندورا به عنوان پایه گذار مفهوم خودکارآمدی، ادراک فرد از اعتماد به نفس خود در انجام وظایف و نیز باور او در مورد توانایی انجام کار را خودکارآمدی می نامند. خودکارآمدی قضاوت فرد از ظرفیت خویش برای انجام سطح مشخصی از عملکرد و یا دستیابی به نتیجه است (دی نوبل، یونگ و ارلیچ، ۲۰۰۰).

ضرورت و اهمیت پژوهش :

خودکارآمدی یکی از مؤلفه های مهم کارآفرینی و پیش شرط آزاد سازی استعدادهای پنهان و کارآفرینانه افراد است (بندورا، ۱۹۹۷). دیدگاه خودکارآمدی برای مطالعه کارآفرینان ضرورت دارد. خودکارآمدی کارآفرینی بر توانایی های فرد از باورهای اشاره دارد که او را برای عملکرد موفقیت آمیز در نقش ها و وظایف خود به عنوان یک کارآفرین قادر می سازد (چن و همکاران، ۱۹۹۸). افرادی که خودکارآمدی کارآفرینی بالاتری دارند، از سطح بالاتری از تصورات کارآفرینانه برخوردارند و در حقیقت زمان بیشتری را صرف تدارک یک عمل کارآفرینانه می کنند (دی نوبل و همکاران، ۱۹۹۹).

نتایج تحقیقات "چن، مارکمن، بارون وریلی" (۲۰۰۰) نشان می دهد که خودکارآمدی پیش بینی کننده مهمی برای عملکرد کارآفرینان است. خودکارآمدی کارآفرینی مؤلفه اصلی در تعیین این مسأله است که افراد چگونه و چقدر در توسعه کارآفرینانه تلاش می کنند، چه مدت ادامه می دهند و چقدر نسبت به موانع روشن بین هستند. برای توسعه حس خودکارآمدی کارآفرینی در افراد می توان از نمونه هایی که در نظریه های مشاوره حرفه ای و شغلی وجود دارد استفاده کرد.

پیشرفتهای اجتماعی و فناوری در جوامع صنعتی باعث پیدایش مباحث راهنمایی و مشاوره حرفه ای شد. تعاریف متعددی در زمینه مشاوره حرفه ای بیان گردیده است. سوپر مشاوره شغلی و حرفه ای را فرایند مداوم و پیوسته می دانند که طی آن فرد خود را می شناسد و تصویر دقیقی از خصوصیات خود را بدست می آورد، از دنیای مشاغل آگاهی می یابد و تصور شغلی و حرفه ای خود را در برابر واقعیت مورد سنجش قرار می دهد (شفیع آبادی، ۱۳۸۴). موریل و فورست معتقدند توجه به عوامل متعدد از جمله رغبتها، توانایی ها، نیازهای فردی و اجتماعی و اطلاعات شغلی در راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای از اهمیت خاصی برخوردار است. نقش اساسی مشاوره شغلی و حرفه ای آن است که هماهنگی مطلوبی بین عوامل گفته شده برقرار نماید، بطوری که شخص بتواند به نحو مطلوب به انجام وظایف محوله پردازد و از شغل خود لذت برد (شفیع آبادی، ۱۳۸۵). مشاوره حرفه ای مفاهیمی مانند کمک به افراد به منظور توسعه مهارتهای برنامه ریزی و تصمیم گیری برای تسهیل در امر انتخاب حرفه ای را دربر می گیرد (نیستل، ۲۰۰۳). پژوهشهای هاگت و بتز (۱۹۸۱) و همچنین لنت و همکاران (۲۰۰۴) بر اساس مشاوره حرفه ای برای افزایش خودکارآمدی صورت گرفته است (سوانسون، ۱۳۸۱). ماکت و بتز ارتباط ویژه ای بین نظریه خودکارآمدی و مشاوره شغلی بخصوص برای زنان قایل هستند و معتقدند که این نوع مشاوره می تواند در کاهش محدودیتهای زنان در رابطه با حرفه و شغل آنان مؤثر باشد (نیستل، ۲۰۰۴). همچنین نتایج پژوهش سولیوان و ماهالیک (۲۰۰۰) نشان می دهد که کارآمدی تصمیم گیری حرفه ای زنانی که در گروه مشاوره حرفه ای برای تعدیل خودکارآمدی شرکت کرده بودند افزایش یافته است.

فرضیه های پژوهش

- ۱- مشاوره شغلی به شیوه گروهی، خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان را افزایش می دهد.
- ۲- بین افزایش خودکارآمدی کارآفرینی و جنسیت رابطه وجود دارد.

روش پژوهش و اجرای آن

در این پژوهش از روش تحقیق تجربی از نوع پیش آزمون - پس آزمون با گروه آزمایشی و گواه استفاده شده است. طرح تحقیق در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۱- طرح تحقیق

گروهها	انتخاب تصادفی	پیش آزمون	متغیر مستقل	پس آزمون
--------	---------------	-----------	-------------	----------

آزمایش	R	T1	x	T2
گواه	R	T1	-	T2

جامعه‌ی آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری :

جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه دانشجویان مراجعه کننده به مرکز کارآفرینی دانشگاه اصفهان هستند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی ساده است. به این صورت که از بین دانشجویانی که به مرکز کارآفرینی دانشگاه مراجعه می‌کردند، ۳۰ نفر بطور تصادفی انتخاب شده و با گمارش تصادفی در دو گروه ۱۵ نفره گواه و آزمایش مورد بررسی قرار گرفتند.

ابزار گردآوری داده‌ها و تعیین پایایی و روایی آن :

در این پژوهش برای اندازه‌گیری میزان خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از پرسشنامه خودکارآمدی کارآفرینی محقق ساخته استفاده شده است. این پرسشنامه را پژوهشگر در جریان پژوهش طی یک مطالعه مقدماتی و با استفاده از منابعی مانند مقاله چن و همکاران و همچنین مقاله دی نوبل بصورت ۴۷ سؤال تهیه و طراحی کرده سپس روایی محتوایی آن را چهار متخصص در زمینه‌ی مشاوره و روانشناسی صنعتی و سازمانی تأیید کردند و نظرات این اساتید در پرسشنامه اعمال گردیده است. آنگاه طی یک اجرای مقدماتی (N=50) بر روی دانشجویان و محاسبه همبستگی هر سؤال با نمره کل، ۱۸ سؤال از مجموع سؤالات حذف شد و پرسشنامه ای با ۲۵ سؤال طراحی گردید که هر سؤال بر اساس مقیاس لیکرت محاسبه گردید و به ترتیب نمره‌های ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ برای آنها در نظر گرفته شد. همچنین ضریب پایایی یا همسانی درونی سؤالات از طریق فرمول آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰ بدست آمد.

متغیر مستقل در این پژوهش ۱۰ جلسه مشاوره شغلی بود که با عنوان جلسات «۱۰ قدم تا کارآفرینی» به دانشجویان معرفی و بصورت گروهی اجرا شد در این جلسات طی ۱۰ مرحله متوالی درباره روند کار از زمانی که فرد دوست دارد کار را انجام دهد تا زمانی که آن کار را به انجام برساند با اعضای شرکت کننده بحث شد. در ابتدا این موضوع بیان شد که برای انجام هر کاری خواستن نقطه شروع است و پس از آن مراحل ۱۰ گانه برای انجام کار مطرح شد؛ تمایل، تفکر، تحمل، تجسم، توانایی، تصمیم، توکل، تعهد، تحرک، تعادل. در مرحله اول بحث تمایل مطرح شد با این سؤال که آیا به نظر اعضاء این جمله که «خواستن توانستن است» صحیح است؟ بعد از اظهار نظر همه اعضاء و بحث بر روی موضوع نتیجه این بود که مرحله ابتدایی برای هر کاری تمایل است، اما همه کار نیست، بلکه قدم اول است. و در مرحله بعد موضوعات بعدی به ترتیب مورد بررسی قرار گرفتند.

روش تجزیه و تحلیل و نتایج داده‌ها :

در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی و تحلیل کواریانس و برای انجام عملیات آماری از نرم افزار SPSS استفاده شده است. بعد از انتخاب و جایگزین کردن آزمودنی‌ها در دو گروه آزمایش و گواه، و اجرای پیش‌آزمون برای هر دو گروه، جلسات مشاوره برای گروه آزمایش شروع شد. گروه گواه هیچ برنامه‌ای دریافت نکرد و فقط پیش‌آزمون و پس‌آزمون درمورد آنها به عمل آمد. روند کار جلسات آموزشی به این صورت بود که در هر جلسه بحث قبل مطرح می‌شد و تکالیف جلسه قبل مورد بررسی قرار می‌گرفت و آنگاه مرحله جدید مطرح شده و هرکدام از اعضاء نظر خود را درباره آن بیان می‌کردند. در پایان هر جلسه جمع بندی صورت گرفته و تکلیفی متناسب با موضوع جلسه برای اعضاء مشخص می‌شد و در پایان از اعضاء در مورد جلسه بازخورد گرفته می‌شد.

پس از استخراج نتایج، میانگین و انحراف معیار گروه آزمایش و گواه در مرحله پیش آزمون و پس آزمون محاسبه گردید.

جدول ۲- نمرات آزمودنی های گروه آزمایش و گواه و بعد از مداخله

گروه	پیش آزمون	پس آزمون	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین	انحراف معیار
مرد	۳	۳	۱۰۵/۳	۲۰/۱	۳	۱۱۴/۳	۱۶/۲
زن	۱۲	۱۲	۱۰۷/۳	۱۳/۶	۱۲	۱۱۳	۱۲/۳
کل	۱۵	۱۵	۱۰۶/۹	۱۴/۳	۱۵	۱۱۳/۲	۱۲/۵
مرد	۶	۶	۱۱۸/۳	۱۳/۴	۶	۱۱۷	۱۱/۴
زن	۹	۹	۱۰۲/۳	۱۵/۳	۹	۱۰۱/۲	۱۷
کل	۱۵	۱۵	۱۰۸/۷	۱۶/۲	۱۵	۱۰۷/۵	۱۶/۶

همانطوری که در جدول شماره ۲ مشاهده می شود میانگین نمرات گروه آزمایش در پس آزمون نسبت به گروه گواه افزایش داشته است. علاوه بر این برای بررسی معناداری تفاوت بین نمره ها تحلیل کواریانس به شرح زیر انجام گرفته است.

جدول ۳- خلاصه نتایج تحلیل کواریانس مربوط به تأثیر مشاوره شغلی بر خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان

شاخص	درجه آزادی	F	سطح معناداری	میزان تأثیر	توان آماری
پیش آزمون	۱	۶۹/۷	۰۰۰	۰/۷۲	۱/۰۰
گروه	۱	۵/۹	۰/۰۲	۰/۱۹	۰/۶۴
جنسیت	۱	۰/۷۷	۰/۳۸	۰/۳۲	۰/۱۳

نتایج جدول ۳ - نشان می دهد که تفاوت بین نمرات افراد در گروه گواه و آزمایش معنادار است؛ به عبارت دیگر مشاوره شغلی بر افزایش خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان تأثیر داشته است. همچنین افزایش خودکارآمدی کارآفرینی بین پسران و دختران تفاوت معناداری وجود ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات :

از مجموع نتایج بدست آمده می توان استنباط کرد که مشاوره شغلی در افزایش خودکارآمدی کارآفرینی دانشجویان مؤثر بوده است. نتایج این پژوهش با پژوهش های پیشین در رابطه با اثر مشاوره حرفه ای بر حوزه های شناختی هماهنگ و همسو می باشد (هاکت ویتز، ۱۹۸۱؛ لنت و همکاران، ۱۹۹۶؛ سولیوان و ماهالیک، ۲۰۰۰). بر مبنای این پژوهش میتوان تأثیر مشاوره حرفه ای را بر افزایش خودکارآمدی کارآفرینی مورد تأیید قرار داد، که این مسأله نگرشی تازه به مشاوره حرفه ای و تأثیر آن از یک سو و باور و اطمینان در افراد نسبت به توانمندیهای خود از سوی دیگر ایجاد می کند. همانطوری که در مقدمه عنوان شد مشاوره حرفه ای در افزایش خودکارآمدی حرفه ای طبق تحقیق سولیوان و ماهالیک به تأیید رسیده است. این پژوهش نیز تأثیر این نوع مشاوره را که به شکل گام به گام و بر اساس شرایط لازم برای وقوع یک فرایند کارآفرینانه طراحی شده بود، بر افزایش سطح این عنصر شناختی یعنی خودکارآمدی نشان داد. همچنین از نتایج حاصل از مشاهدات پژوهشگر، استنباط می شود که شیوه برگزاری جلسات مشاوره شغلی که با عنوان «۱۰ قدم تا کارآفرینی» برگزار شد برای دانشجویان جذاب بوده و بجز دو یا سه جلسه اول در بقیه جلسات با افت آزمودنی روبرو نشده و اعضای ظرفیت کننده تا پایان کار گروه بطور فعال در جلسات شرکت کردند. البته تعداد کمی از این اعضا در جلسه آخر تصمیم نهایی خود را برای کارآفرین شدن گرفتند و بقیه ابراز داشتند که این جلسات به روشن کردن مسیر برای آنان کمک نموده است. با توجه به نتایج حاصل شده پیشنهادهای زیر ارائه می گردد:

- ۱- با تشکیل چنین جلساتی و ارائه الگوهایی از مشاوره شغلی در گروههای مختلف دانشجویی، می توان تا حد زیادی به افزایش خودکارآمدی و به دنبال آن افزایش فعالیتهای کارآفرینانه کمک کرد.
- ۲- مشاوره شغلی ارائه شده می تواند به عنوان طرح آموزشی، بخشی از واحدهای اختیاری و اجباری دانشجویان دانشگاه در نظر گرفته شود.
- ۳- این پژوهش می تواند سرآغازی برای استفاده از نظریه های مشاوره شغلی برای کمک به دانشجویان به منظور پیدا کردن مسیر درست حرفه ای خود و رهایی از بیهودگی و سرگردانی باشد.
- ۴- این پژوهش می تواند در مورد گروهها و طبقات دیگر جامعه تکرار شود و نتایج حاصل از آن با نتیجه این پژوهش مقایسه گردد.

منابع و مأخذ

- ۱- احمدپور داریانی، محمود، کارآفرینی، تعاریف، نظریات و الگوها، تهران، پردیس (۱۳۸۰)
- ۲- سوانسون، ج، ن، فؤاد. نظریه های شغلی و کاربرد، ترجمه رقیه موسوی، تهران، اصلح (۱۳۸۴)
- ۳- شفیق آبادی، عبدالله، راهنمایی تحصیلی و شغلی، تهران، پیام نور (۱۳۸۴)
- ۴- شفیق آبادی، عبدالله، راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای و نظریه های انتقال شغل، تهران، رشد (۱۳۸۴)
- ۵- صمد آقایی، جلیل، سازمانهای کارآفرین، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی (۱۳۷۸)
- ۶- هیستریچ، ر، م، پیترز، کارآفرینی، ترجمه فیض بخش، ع و ح تقی یاری، تهران، دانشگاه صنعتی شریف (۱۹۹۹).